

JOAN PALLARÈS-PERSONAT

IGNASI IGLÉSIAS, ESBÓS BIOGRÀFIC,
A 125 ANYS DEL SEU NAIXEMENT

L'any 1996 ha estat el del 125è. aniversari del naixement del poeta i dramaturg Ignasi Iglésias i Pujades, el qual veié la primera llum el 19 d'agost de 1871 a casa dels seus avis materns, situada al número 37 de l'antic carrer de l'Ordre, a l'ex-municipi de Sant Andreu de Palomar.

Aquest 125è aniversari ha estat celebrat abastament a Sant Andreu: els avis del Casal Bascònia l'han recordat, a l'igual que l'Aula d'Extensió Universitària, en una conferència; la Biblioteca que porta el seu nom ha realitzat una vetllada literària a càrrec de l'Institut del Teatre; la Comissió Cívica ha organitzat la tradicional ofrena floral a la tomba del poeta, amb la participació de vint-i-cinc entitats andreuencs i l'assistència del Consell de Districte amb el seu Regidor-President al front; l'Associació de Veïns ha realitzat una ballada de sardanes en homenatge i ha editat un llibret biogràfic. Des d'aquest Centre d'Estudis que s'honora de portar el seu nom, s'ha recuperat la tradició de col·locar una corona de llover a la seva casa natal i, en el decurs de l'acte, es demanà, i fou acoïllit amb entusiasme per part del públic i autoritats assistents, la creació d'un museu que evoqui la figura del Poeta dels Humils.

El pare d'Ignasi Iglésias era cap del dipòsit de màquines que la "Companyia de Ferrocarrils del Nord" tenia instal·lat a Sant Andreu, al dipòsit i als tallers hi treballaven nombrosos veïns.

Començà a anar a l'escola a casa de Marià Brossa i Arnó, un mestre andreuenc, col·laborador i director de diverses revistes, pedagog i filàntrop, autor de nombrosos llibres de text força emprats a les escoles de finals del segle XIX. Temps a venir el deixeble mantindria una llarga amistat amb Jaume, fill del seu mestre, també lletraferit.

La vocació teatral es manifestà molt precoçment, com en un joc d'infants, amb els amics del veïnat i companys de col·legi solia organitzar representacions teatrals, en elles el petit Ignasi feia d'actor.

Inicià el batxillerat a Lleida, perquè el seu pare hi fou traslladat pel 1882, als tallers que la "Companyia del Ferrocarril" tenia allà, això comportà la conseqüent instal·lació de tota la família a la Ciutat del Segre.

Als quinze anys, pel 1886, i en un local de Lleida anomenat "El Celleret", estrenà un drama en tres actes, "La força de l'orgull", interpretat per un grup d'estudiants afeccionats, dirigits per ell mateix qui, alhora, feia el paper de jove galant i, fins i tot, pintà els decorats. També va dirigir, a la "Societat Cervantes", d'altres obres com "L'esquella de la torratxa", de Serafi Pitarra, o "L'últim graó", de Lleó Fontova.

Viscudia l'adolescència lleidetana, el seu pare obtingué de nou el trasllat a Sant Andreu, on retornà tota la família pel 1888. Aleshores es plantejà un problema, la voluntat paterna era que el fill estudiés per a enginyer, però el jove tirava per a dramaturg i escenògraf, així que el matricularen a l'Acadèmia Baixes, on tingué a Vayreda com a mestre i a Mir i a Nonell com a companys; després va anar a l'Escola de la Llotja de Mar.

També va entrar d'aprenent al taller de l'escenògraf Fèlix Urgellés, però no tan dotat per les arts plàstiques com per les literàries, acabà abandonant l'escenografia per a dedicar-se totalment a escriure.

En tornar a Sant Andreu havia conegut a Joan Vilaseca, "Juanito Català", el qual hi era desterrat de Sallent, complint condemna d'exili per un poema publicat amb el títol "A la infortunada Roseta P.", considerat com un escarni a la religió.

El sallentí Vilaseca i el jove poeta foren amics, fent colla amb Francesc Sans i amb Joaquim Vinyes, i aquell li ensenyà l'art de la rima. Vilaseca, complida la pena, retornà a Sallent, però l'amistat durà tota la vida, ambdós eren literats i republicans; en morir l'andreuenc, Joan Vilaseca impulsà els "Amics d'Ignasi Iglésias" i obrí una subscripció per erigir-li un monument, aconseguint que el nou consistori de 1931 posés el nom d'Iglésias a la plaça de la Verdura de Sallent.

Pel 1890, quan encara no havia complert els vint anys, al "Teatre Tacón" de Sant Andreu, casino ubicat al carrer Gran, estrenà dues obres; una era quasi un diàleg entre els actors Adela Antiga i Emili Graells, titulat "El remordiment", llibret publicat per la impremta Asmarats el 1891; l'altre fou el monòleg "L'ocellaire", interpretat per Joan Perelló i Ortega.

Per aquells anys col·laborava a la revista "El fomento andresense", que s'edità de 1890 a 1893, acompanyaren els seus primers assaigs literaris les signatures de l'impressor Salvador Asmarats, Melitó Gabriel, Mossèn Andreu Collell,

J. Climent o J. Vilà i Sellarès; també escrivia a "La bandera catalana" (1892-93), primer setmanari completament en català de Sant Andreu; fundà "Casino andreuense", publicació del Casinet de la plaça del Comerç, lloc on habitualment mantenia una tertúlia catalanista i progressista.

D'aquella època de joventut vindria la llarga amistat amb alguns membres de la penya del "Casinet", com els actors Joaquim Vinyes i Miquel Sirvent. Vinyes seria després el seu cunyat, car es casaria amb Emiliana, germana de l'actor.

Mossèn Clapés escrigué a "Fulles(sic) històriques de Sant Andreu de Palomar" que Iglésias, al tombant de segle *"es formava una cultura literària llegint entre altres obres d'autors estrangers aleshores de tendències perniciosos i quan tenia dinou anys, va aconseguir el seu somni daurat: estrenar a Barcelona, al teatre Calvo i Vico, del carrer de les Corts Catalanes, amb la comèdia "L'àngel de fang", per la Companyia Tutau-Mena"*.

No cal dir, veient les intèrpretacions de Mossèn Clapés, com deuria contrastar la figura del nostre personatge a Sant Andreu. La seva imatge i indumentària, que era la de qualsevol jove tocat pel modernisme de fi de segle, deuria causar cert efecte dins l'oligarquia caciquil, la qual ben poc tolerava que a les seves comèdies els obrers fossin els bons. Per altra banda els mateixos obrers, dels quals Iglésias se sentia company, mirarien amb cert recel un tipus estraforàriament vestit, de llargs cabells, barba negra i posat trist, que feia la vida dels desvagats, allunyat de la feixuga càrrega diària al taller o la fàbrica.

El que hi ha de cert és que les anomenades lectures "perniciosos" li donaren un gran coneixement de la millor literatura del moment i el portaren a col·laborar, el 1892, a la revista "Teatro regional"; cronològicament també era l'autor de les "Fulles..." perquè el drama en tres actes "L'àngel de fang" l'estrenà Emili Aroles el 1893, quan Iglésias acabava de complir els vint-i-dos anys.

Abans d'aquella estrena a Barcelona, Iglésias havia presentat, el 23 de setembre de 1891, a l'"Ateneu Obrer de Sant Andreu", el monòleg "L'esclau del vici", després "Sortint de l'ou", "Els conscients", "Els primers freds", "Toc d'oració" (potser es tracta de la que en algunes recopilacions figura com a "La missa de dotze"), "Els extrems de la vida", diàleg entre un avi i el seu nét interpretat pels germans Sirvent; la sarsuela en dos actes, amb música del mestre Miquel Moncalp, "La nit de Sant Joan", estrenada, precisament, el 24 de juny de 1893, i "La barca del mal temps".

Aquestes obres les interpretaven, a més dels esmentats Miquel i Pau Sirvent: Joaquim Vinyes, Antoni Cussó, Andreu Guixer, Dolors Goula...tots actors de l'agrupació dramàtica que ell havia fundat al "Casino andreuenc" i que primer s'anomenà "L'artística", i després, definitivament, "L'avançada".

L'èxit assolit al "Teatre Calvo-Vico", que més tard s'anomenaria "Gran Via", féu que el 9 de desembre del mateix 1893 la "Companyia Tutau-Mena" li estrenés el drama tràgic en tres actes, "L'escurçó", ambientada en el món ferroviari que tan bé coneixia.

La mateixa Companyia encara li estrenaria, el 25 de gener següent, el sainet "La cançó nova", i el 7 d'abril, "L'argolla", drama de quatre actes, el qual interpretaren els actors titulars de la Companyia: Antoni Tutau i Carlota de Mena.

Després de la seva presentació amb èxit a Barcelona, estigué més de tres anys sense estrenar cap obra. Hem vist escrit que la mort d'en Tutau en fou la causa al quedar-se sense empresari, encara que Tutau va morir bastant temps després, concretament pel març de 1898. Sense desanimar-se, amb els andreuencs de "L'avançada" emprengué l'aventura de donar a conèixer les seves obres per diferents pobles de Catalunya.

Pel 1896, i amb un grup entusiasta de joves catalanistes andreuencs, entre els quals hi figurava Josep Reventós i Amiguet, representant local a les Bases de Manresa de 1892, fundà "l'Associació regionalista", que s'hostatjava a "El sigle", al carrer de Sant Llorenç (avui Pons i Gallarza), número dos.

Pels anys 1895 al 1900 formà part de la colla de "L'avenç", revista cultural catalanista, precursora de les normes ortogràfiques d'en Pompeu Fabra, que per aquells anys Alexandre Cortada, Raimon Casellas, i sobretot el seu amic personal Jaume Brossa, van convertir en portaveu del moviment modernista.

Amb algunes de les poesies que publicà a "L'avenç", i d'altres aparegudes a "Catalonia" allà pel 1898, va fer el seu primer, i únic, llibre de poesies: "Ofrenes". Mai en vida no tornà a publicar un llibre de poemes, el recull de la seva extensa i dispersa obra en vers aparegué, després de la seva mort, al volum III de les "Obres completes".

El 20 de novembre de 1897, just set mesos després del Reial-Decret per al qual la Reina Regent annexionava Sant Andreu de Palomar a Barcelona, Iglésias tornava a estrenar al "seu" "Casino"; aquesta vegada, sense moure's de Sant Andreu ja ho feia oficialment a Barcelona, encara que ni els uns, ni els altres, ni la crítica del moment, esmenten en lloc que l'estrena fos "barcelonina". L'obra era el drama en tres actes anomenat "Fructidor", on se li reconeix la influència d'Ibsen. "Fructidor" assoliria força èxit quan pel 1905 es reestrenà, aleshores sí que reconegudament a Barcelona, al "Teatre de les arts"; el drama representa la col·lisió entre el matrimoni legal i el dret natural de la dona a la fecunditat, la protagonista abandona el marit per seguir el pare del seu fill.

El 29 de maig de 1898 estrenava per primera vegada a la "Meca" del teatre en català, al "Romea". Ho feia amb un diàleg anomenat "Els invencibles",

interpretat per Concepció Lorente i Antoni Piera; el 7 de maig següent repetia al mateix escenari amb "Foc follet", drama en tres actes, interpretat, entre d'altres actors, pel mític Enric Borràs.

El 25 d'agost de 1899, aquesta vegada amb els seus andreuencs de la "Companyia de l'avançada", en el si d'aquelles festes modernistes de Sitges dels finals del segle XIX, al "Teatre el Retiro" de la Blanca Subur posaven en escena "Lladres!...". En el repartiment hi figuraven, a més dels inevitables Joaquim Vinyes i Miquel Sirvent: Dolors Mas, Victor Baldirà, Agustí Gambús, Joaquim Quintana i Salvador Canta. Aquesta obra va presentar-se poc després, el 18 d'octubre, al "Teatre Principal" de Barcelona, però aquesta vegada amb actors professionals, mantenint Joaquim Vinyes el seu paper. "Lladres!..." seria traduïda a l'italià per Carlo Borelli.

Pocs dies després, el 14 de novembre, Miquel Salvat li dirigia l'estrena de la comèdia "L'aloia", on estableix la identificació entre l'home i la natura, en ella, diuen, fa el pas del modernisme regeneracionista, vers el naturalisme. El dia 17 d'aquell mes, al "Romea", Enric Borràs intepretava les primícies de "La resclosa".

El primer llibre que prologà va ser el del seu amic Jacint Capella, titulat "Intímes", era l'any 1900 i tardaria divuit anys a prologar una nova obra.

Per les festes sitgetanes del 1900 i al "Prado suburense" els xicots de "L'avançada" (Susagna Molgosa, Guixer, Baldirà, Cussó, Sirvent, Quintana i Gambús), dirigits per ell mateix, estrenaven "La mare eterna", que poc després era representada al "Teatre Novetats" de Barcelona, per la "Companyia" de n'Enric Borràs. Aquest actor li havia portat, pel juliol al "Teatre Fortuny" de Reus, "Foc follet" i "La resclosa"; del fet "Lo Somatent" escriu: *"...despertà l'interès dels pocs que a Reus se preocupan del moviment intel·lectual, ja que és dintre aquest moviment una figura de molt relleu"*.

Sembla una constant en les estrenes de l'Iglésias el que els empresaris barcelonins volguessin que les obres s'haguessin "provat" a "pobles" abans de no sotmetre-les a la consideració del seu públic.

A "La mare eterna" un jove promet a la seva mare que està en el llit de mort, que seguirà la carrera eclesiàstica, però ha d'enfrontar-se al dret de la carn; va ser modificada per l'autor el 1916 i està considerada com una de les seves millors produccions, tanmateix la traduïren al castellà Josep Jerique i Rafel Roa, i a l'italià Lluís Motta.

El mes de febrer de 1901, el "Teatre líric català", al "Tívoli", s'estrenava, amb música del mestre Enric Morera, "La reina del cor", de la qual i com venim dient era habitual, se n'havia fet una primícia a Sitges any i mig abans; al mateix lloc seguí amb "Les caramelles", poc després posà en escena una obra representada feia deu anys, als inicis andreuencs, "Els primers freds" que va ser tan

durament tractada per la crítica que mai no la volgué imprimir ni que es tornés a representar.

El 6 d'octubre de 1901, i ara tocant-li el torn de les pre-estrenes al "Teatre Apolo" de Vilanova i la Geltrú, ciutat on també publicaria a la revista titulada "El 19 de Marzo", feia la prova d'estudi de "El cor del poble"; Iglésias, als trenta anys, arribava a la plenitud; el 20 de gener l'obra ja era al "Romea" barceloní.

Es diu que en realitat "El cor del poble" és la refosa de "La cançó nova" i que defensa el dret de l'amor d'uns pares adoptius, humils, per damunt de les lleis. Aprovada pels empresaris barcelonins la posava en escena Enric Borràs, juntament amb Iscle Soler al "Romea"; anys a venir, allà pel 1912, uns entusiastes fundaren un setmanari homònim i li demanaren que n'escrivís la primera pàgina.

El 6 de febrer de 1903 li estrenaren un altre dels seus grans èxits: "Els vells" que, diuen, és segurament la millor obra d'Ignasi Iglésias; en ella no planteja conflictes individuals, sinó autèntics drames socials. L'obra denuncia el problema dels obrers, que en fer-se grans són apartats del món laboral, en el temps en el qual no existien subsidis de vellesa, ni prestacions socials. Diuen que l'autor s'inspirà en un fet real succeït a la fàbrica andreuenca de Can Galtacremat.

"Els vells" fou traduïda al castellà per Francisco Jurado de la Parra, estrenada amb èxit per Borràs a Madrid i a Amèrica llatina; també es traduí al francès, ho feren Pierre Rameil i Frédéric Gaisset, estrenant-se al Teatre "L'Oeuvre", a París, el 8 de desembre de 1908.

Val a dir que el rebombori que causà la seva estrena a Madrid fou motiu indirecte que la "Comisión de reformas sociales" del Congrés de Diputats accelerés l'expedient sobre el subsidi de jubilació dels obrers i sorgís el "Projecte de la llei de previsió del treball". Molts anys més tard, pel 1927, li fou reconeguda l'aportació, atorgant-li "l'Instituto Nacional de Previsión", la Medalla d'Or de la Previsió Social, sent-li lliurada a Reus. També és cert que el ressò de "Els vells" va ser la causa que des del "Casino andreuenc" sorgís la idea de la creació, el 1905, de la "Caixa d'auxilis per a la vellesa", l'anomenada "La Previsión Obrera" la qual s'estengué arreu.

Col·laborà a "La revista blanca" (1902), de caire intel·lectual i àcrata, o a "La publicitat" (1903), quan la dirigia Eusebi Corominas. Les obres estrenades després de "Els vells" no assoliren tant gran aprovació, però l'autor ja estava consagrat. Així vingué "La reina del cor", convertida en sainet, i el 1904, "La formiga", monòleg interpretat per la nena Maria Guitart, després arribaria "Via crucis", publicada amb el títol de "El titellaire", i "Joventut", que va ser traduïda al castellà també per Francisco Jurado de la Peña.

"La festa dels ocells", divertida comèdia que demostra que l'autor coneixia prou bé el món dels afeccionats als ocells, que eren molts al Sant Andreu de l'època, és de 1906, temps en que col·laborava a "Germanor" i participava, destacadament, el mes de juliol en l'homenatge dels escriptors catalans a Ibsen. L'any següent estrenà "Gira-sol" i "Les garses", obres que vingueren a "desplaçar els llorers un tant decrepits d'Àngel Guimerà".

"Les garses" arribà al "Romea" amb en Jaume Borràs com a primer actor, repartint-se la resta de papers Adela Clemente, Carme Jarque, Antonia Baró, Montserrat Faura, Pilar Forest, Joaquim Vinyes, August Barbosa, Vicents Daroqui, Modest Santolaria, Agustí Morató, Jaume Capdevila (pare i fill), Miquel Sirvent, Enric Vinyals, Agustí Antiga, Ferran Capdevila i en Aragonès. Es tracta d'un altre dels drames socials i va ser força elogiat per la crítica, que habitualment li era adversa; en certa manera va significar una reconciliació entre el dramaturg i el món dels crítics.

L'argument gira entorn uns humils obrers als quals els tocà la rifa, deslliurant-se al seu entorn, una barberia serveix d'escenari, totes les passions i l'ambició més materialista. Traduïda al castellà per Antonio Palomero, s'estrenà el mateix dia a Madrid que a Barcelona, car Iglésias no permeté que allà s'avancesin al seu públic català; també fou un èxit, a l'igual que a Amèrica o a França, on sota el títol de "Les pies" i traducció de Georges Billotte va ser donada a conèixer a París, el 20 de març de 1911, al "Théâtre del Palais Royale" per la "Société du nouveau théâtre d'Art".

Sobre "Les garses" podem afegir que el dia de la seva estrena, el 25 de novembre de 1906, es produí a Barcelona un dels actes més repugnants de la seva història: tres-cents oficials de l'exèrcit espanyol sembraren el terror per tota la ciutat, sabre en mà, agredint pacífics ciutadans, destrossant establiments i assaltant i saquejant les redaccions del diari "La veu de Catalunya" i del setmanari satíric "Cu-cut". La notícia arribà al Teatre Romea on assistien a la representació nombrosos catalanistes, el periodista Josep Roca i Roca, fins llavors poc favorable a entendre's amb la Lliga, digué: *"Això no pot continuar; s'han d'acabar d'una vegada les nostres baralles; hem d'ésser una cosa tots els catalans"* i la gent començà a comprendre la necessitat de concórrer a les eleccions en una candidatura unitària, de formar la "Solidaritat Catalana".

Els dies 1 i 16 de maig de 1907 estrenà al "Romea" i al "Círcul de Propietaris de Gràcia", respectivament, "La barca nova", que modificaria a Sant Pol de Mar durant la seva estança l'estiu d'aquell any, (l'anterior l'havia passat a Aiguafreda), i "Cor endins". La primera fou interpretada per la mítica Margarida Xirgu i els actors habituals que tantes vegades hem esmentat, Iglésias manifestà a l'empresari la preocupació de que si en el cartell havia de figurar o no la referència a la diada: el primer de maig "Festa del Treball", qüestió llefiscosa entre un

públic "benpensant". La segona fou dirigida per Adrià Gual, amb el seu quadre del "Teatre íntim", dins de la primera actuació de les tres sessions del denominat "Art modern", organitzades per "l'Agrupació Conreu".

Amb "La colla d'en Pep Mata (o Els màrtirs de la tradició)", sàinet estrenat al "Romea" el 3 de desembre de 1907, feia una incursió al teatre de tradició històrica. A Reus assolí l'èxit amb "Lladres!" i hi presidiria els Jocs Florals.

La mateixa Xirgu li estrenà el 1908, al "Romea", "En Joan dels miracles", sàtira contra el curanderisme que no respongué a les expectatives malgrat ser una bona obra; després també li estrenaria "L'alegría del Sol". La popularitat assolida feren que "L'esquella de la torratxa" li demanés un text per al seu "Almanach" corresponent al 1909.

Tornà altra volta un èxit, al "Teatre Novetats", el 6 de febrer de 1909, amb "Foc nou", dirigida per Adrià Gual; Eduardo Marquina en féu la versió castellana, que es titulà "Vida nueva". Ignasi Iglésias, home de pensament social avançat, havia estat fundador i militava en "Centre Nacionalista Republicà", partit dirigit per Pere Coromines i sorgit el 1906 de l'"Esquerra Catalana", "Unió Catalanista" i "Unió Republicana"; el CNR fou una formació forta, que comptava amb més de mil afiliats quan la "Lliga" no n'aplegava encara sis-cents, agrupava republicans federalistes i unionistes, participant a la candidatura de "Solidaritat Catalana" i quan la crisi de 1910 impulsà la "Unió Federal Nacionalista Republicana".

Des de 1907 venien ajornant-se les eleccions municipals que, per fi van ser convocades com a eleccions extraordinàries el 2 de maig de 1909. La situació era extrema i els partits jugaren fort, els carlins i els nacionalistes de dretes havien pactat i tots presentaren personatges de relleu: els radicals acudiren amb el mateix Lerroux, Emiliano Iglésias, Jaume Morros o Colomines i Costa; es presentà també el periodista federal Conrat Roure i "l'Esquerra Catalana" portà homes com LLuhí i Rissech, Roca i Roca, Antoni Marsà, Monegal i el mateix Iglésias que va ser elegit Regidor i anomenat Tinent d'Alcalde pel districte de Sant Andreu.

Iglésias, que "sentia una repugnància irresistible a l'exhibicionisme dels càrrecs representatius", fou proposat per Rovira i Virgili, acceptant després d'una llarga "discussió-baralla", que durà des de les quatre de la tarda a les onze de la nit, durant la qual arribà a retreure-li, conscient de la responsabilitat: *"I jo que creia que vos Rovira éreu el meu amic"*. L'endemà "El poble català" donava la notícia de la candidatura del "Poeta dels Humils".

Els dos andreuencs que sortiren elegits foren ell i Francesc Sans, vell amic el qual havia editat "La voz de las afueras", també obtingué regiduria Pere Coromines. Al volum XVII de les "Obres completes" L. Cervera aborda aquesta etapa amb l'article "Ignasi Iglésias, regidor d'ànima blanca" qualificatiu que

s'escau plenament a la seva dedicació municipal. S'hagué d'enfrontar a la màquina corrupte de la Casa de la Ciutat, ell que era d'una honestedat modèlica; anys després i en una intervenció a un acte al "Teatre Zorrilla" del Torrent de l'Olla, referint-se a l'acarnissament que li feia certa crítica al servei dels interessos dels empresaris que no volien fer teatre en català, afirmà: *"Estic insensibilitzat a l'insult; no oblideu que he estat regidor"*.

L'etapa de Regidor fou una de les més mogudes de la història de la Ciutat, car tingueren lloc els "Fets de juliol" o "Setmana Tràgica"; una vaga de vint-i-quatre hores, convocada el dia 26 com a protesta per la mobilització de reservistes que eren enviats a Melilla, molts d'ells casats i amb fills, desencadenà llargs dies d'incidents que es saldaren amb quasi un centenar de morts i nombrosos edificis religiosos cremats (en especial els de significació catalana).

La repressió posterior als fets omplí les presons i féu diverses execucions; algunes entitats foren suspeses i el diari afí al grup polític d'Iglésias, "El poble català", fou suspès per ordre governativa. Els "Fets de juliol" representarien una renovació als rengles del CNR i en el món polític noms com Francesc Layret, Albert Bastardes o Lluís Companys agafaren força.

Fruit del seu pas per l'Ajuntament és la comèdia en quatre actes amb l'eloqüent nom de "Joan Barra", sàtira política que no volgué estrenar per no al·ludir a ningú i restà inèdita a la seva mort. L'alcalde Josep Collaso i Gil, propietari immobiliari, l'hagué de cridar a l'ordre per haver prescindit dels feixucs tràmits administratius de l'assistència municipal a l'hora d'atorgar ajut urgent a una família obrera afectada del tifus.

El desembre de l'any que fou elegit es feren unes noves eleccions municipals, renovant-se una part del consistori però això no afectava el seu càrrec; entraren de regidors homes com Cambó, Puig i Cadafalch, Verdaguer i Callís o els radicals Giner de los Rios i Sol i Ortega.

Congenià amb un company regidor, l'escultor Llimona, del bàndol dretà; ple d'escrúpols, sacsejà l'emissari que havia anat a corrompre'l al seu despatx i, fins i tot, algun company del Consistori li advertí que no seria bo als ulls del ciutadà que ell i Llimona acabessin el seu mandat tan pobres com quan van començar, "sense haver fet diners", adduint que ni els ciutadans s'ho creurien i que posarien en evidència a la resta de companys.

Encara aquell mateix any en què fou elegit Regidor, havia de veure's l'estrena de "Cendres d'amor", de "La comedianta" i participar en la "Festa de l'emancipació social" al "Casino andreuenc"; Iglésias seguia vivint a Sant Andreu, concretament al carrer de la Mare de Déu del Pilar (avui Coroleu), número deu.

Des d'un bon començament la crítica i els afeccionats al teatre l'anomenarien "L'Ibsen català", o un xic despectivament "L'Ibsen dels afores". La raó

està en la influència que al principi sembla que tingueren les obres d'Henrik Johan Ibsen en el seu teatre.

Joan Fuster afirma que les obres d'Iglésias són "*Drames severes, d'ambient proletari i impregnats d'una ideologia reivindicativa*"; Pere Coromines diu que eren "*un espill que reflectia millor la passió obrera*" en un ambient modernista que, eminentment, era de caire burgès. Els personatges de les seves obres són els obrers de les fàbriques, que tan bé coneixia, aquests apareixen amb cert enginy, però sempre és un enginy versemblant, creïble; alguns també han volgut veure-hi influències socialistes que, en el fons no hi són en els seus drames. A tot estirar, arriben a fraternitat de casino republicà, a lloar "les tres virtuts teològals, degudament laïcitzades".

El 1910 seria l'any de "La noia maca" i presidiria els Jocs Florals de Sabadell, destacant-se en l'organització d'un festival al "Fomento andresense" en benefici dels obrers empresonats pels fets de la "Setmana Tràgica".

El 3 de setembre de 1911, ja acabat el seu mandat com a Regidor, al bosc de Can Terres de La Garriga, s'inaugurà el Teatre de la Natura, representant-se, en un escenari natural "Flors de cingle", poema dramàtic en tres actes, en vers, sis corals i dues cançons del mestre Cassià Casademont; la iniciativa va partir dels seus amics Joan Nualart, Moragues i Alarma i Ildefons Sunyol; el propietari del terreny, Carles de Rosselló el cedí generosament.

El 14 del mateix mes s'aplegaren els actors, autors i crítics de teatre en català en un banquet al "Mundial Palace", que presidiren Apel·les Mestres, Santiago Rusinyol i ell mateix, prenent l'acord de crear el "Teatre Català".

També retornà aquell any a la seva estimada Lleida, a evocar records d'adolescència i a presidir-hi els Jocs Florals. "Lleida, Lleida enyorada" repetiria diverses vegades al seu discurs.

Havent mort Joan Maragall pronuncià un sentit parlament, en nom d'"Esquerra catalana", a la sessió necrològica a l'Ajuntament de Barcelona, demanant que al "Parc de la Ciutadella" s'erigís un monument al poema "La vaca cega".

D'aquell temps és la seva amistat amb en Pere Cavallé i Llagostera, al qui protegi literàriament. La vida de Cavallé és, en certa manera, semblant a la d'ell: nat a Reus el 1880, fundador de diverses revistes modernistes, lletraferit i autor teatral, impulsor del catalanisme republicà a les comarques tarragonines, va ser, primer regidor, després diputat. President del Centre de Lectura de Reus, el 1932 seria anomenat Comissari de la Generalitat a Tarragona, morí el 1939.

Seguint la seva activitat política intervingué en actes al "Círcol Republicà de Barcelona" i al "Centre Nacionalista Republicà" de Sant Andreu de Palomar, els discursos que pronuncià són a les "Obres completes". A l'acabar l'etapa de

regidor mantingué llarg temps (1911 a 1915) col·laboracions literàries a "El poble català", portaveu de la seva formació política, prestigiós diari de tendència nacionalista i republicana, on desfilaren per les seves pàgines noms tan cèlebres com Andreu Nin, Claudi Ametlla, Carles Soldevila, Pompeu Fabra, Pous i Pagès, Gabriel Alomar, Rovira i Virgili, Manel i Cebrià de Montoliu, Casas i Carbó o Eugeni d'Ors.

Al "Gran Teatre Espanyol", el 15 de novembre de 1912, s'estrenà "L'home de palla", a càrrec del "Sindicat d'autors dramàtics catalans"; per a l'any següent llegí un treball a "La Llum Andreuenca" acomiadant els "quintos" de l'entitat i va marxar a València, convidat com a mantenidor del seus Jocs Florals.

D'aquells anys veiem algunes col·laboracions a "La comarca de la Selva" de Santa Coloma de Farners (1915), "L'avançada" (1915) en memòria de l'historiador Sanpere i Miquel, "La tribuna" (1917) o "El faro" (1918) d'Amposta, una revista encara viva, on feia una semblança del jove republicà Marcel·lí Domingo.

De 1915 és la seva visita a Sallent, a casa del seu bon amic Joan Vilaseca. Allà pronuncià una conferència, els sallentins sempre li servaren una gran admiració, de pocs mesos abans de morir encara es coneix correspondència entre els dos amics.

A Sarajevo, Sèrbia, el 28 de juny de 1914 l'arxiduc hereu de la corona austríaca i la seva dona caieren assassinats, això desencadenaria la Gran Guerra, Primera Guerra Mundial o Guerra Europea, amb escenaris de lluita als mateixos Balcans i, sobretot, a les trinxeres del Marne i Verdun.

L'opinió pública i els intel·lectuals del país es dividiren, d'una part, en francòfils o aliadòfils, simpatitzants de França i els seus aliats; d'altra en germanòfils, simpatitzants d'Alemanya. Unes i altres potències finançaren la premsa que els hi era favorable. Aquí "El correo catalán" o "El día gráfico", amb certa burgesia i aristocràcia, eren germanòfils, mentre l'esquerra era més bé francòfila. No cal dir que Iglésias triaria aquesta opció.

Pels dies 12 al 14 de febrer de 1916, quan feia un any i mig que havia esclatat la guerra i començava la sagnant batalla de Verdun, un grup d'intel·lectuals catalans anava a Perpinyà a fer un acte de suport a la causa francesa. Amb Iglésias hi anaren en Guimerà, Francesc Matheu, Apel·les Mestres, Pin i Soler, Pompeu Fabra, Santiago Rusinyol, Josep Maria Sert, Lluís Millet, Narcís Oller, Josep Llimona, Pere Coromines, Pere Rahola, Albert Bastardes i tants altres com el metge Soler i Pla, organitzador dels Voluntaris Catalans que combateren amb l'exèrcit francès. A Perpinyà va fer diversos discursos i en retornar va publicar a "Germanor", de Sant Andreu, el març de 1916, les seves impressions de la visita al Rosselló.

El dia de Sant Joan de 1916 tingué lloc l'estrena, al "Teatre Principal" de Terrassa, de "Els emigrants", on el mateix Iglésias, per indisposició del primer

actor, assumiria el paper del protagonista; el drama aborda dins dels temes socials el de l'amor a la terra.

El desembre d'aquell any, al "Centre de Dependents" oferí "Les flors de maig". La relació entre el literat i el CADCI, "Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria", fundat al 1903, venia de lluny i es mantingué sempre. El veiem allà donant conferències als seus afiliats el 1912 o 13, o escrivint per l'entrega de premis del campionat de rem de l'any 1919.

Al "Romea", el 1918 estrenà "L'encís de la glòria", quan amb Duran i Ventosa, Ramon Vilaró, Antoni Piera Hortal, Francesc de P. Curet, Creus i Oliva, F. Mazarico, J. Torres i Riera i J.M. Llobet formà part de la comissió executiva pro-monument a l'actor Iscle Soler; també prologà la biografia de Narcís Monturiol titulada "Vida d'Heroï" de Puig i Pujades.

Pel 1919 donava a conèixer "La senyora Marieta", després publicaria un article a "La comarca de Olot" donant suport als obrers del tèxtil que sostingueren una llarga vaga de cinc mesos. El 8 de novembre al "Romea" estrenava "Perdigons de plata", joguina en un acte.

El 3 d'abril de 1920, altre cop al "Romea" i amb l'"Empresa Fàbregas", estrenava "La nostra parla"; potser és el moment adient per esmentar que Ignasi Iglésias sempre mantingué fidelitat a la llengua catalana, el poc que edità en d'altres idiomes, o són traduccions, o en algun cas, com el de la "Revista blanca", on parlà de Verdager immediatament després del traspàs de Mossèn Cinto, s'editaven fora d'aquí.

També aquell mateix any vint pronuncià una conferència sobre Clavé a l'"Orfeó Gracienc", entitat amb la qual mantingué cordials vincles i estrenà "La fal·lera de l'amor", obra considerada com a noucentista.

El 1921 el Govern de la República Francesa li atorgà el preuat guardó de la "Legió d'Honor". Aquell mateix any, al "Centre Obrer i Instructiu Andreuenc", intervindria en una vetllada necrològica en homenatge a Ferran Turné, també escrivia a la revista "La mainada".

Valorant Iglésias en un pla íntim, quan traspassà es polemitzà sobre el seu sentit religiós. Tomàs Roig i Llop escrigué sobre el tema sent bon coneixedor del sentiment del poeta a través del comú amic Ramon Vilaró; Vilaró i Iglésias havien parlat moltes vegades sobre qüestions cristianes i a dir del primer, aquest era interiorment un "cristià de socarrel" i tenia "un cor tan ample que no li cabia al pit". Roig i Llop afirma: "Ell, però, no s'avenia, amb la doctrina catòlica. Sempre se n'havia considerat deslligat, amb tot el respecte, propi de la seva exquisida delicadesa espiritual".

Va ser el mateix 1921 quan biografià al seu amic el músic Enric Morera, l'amistat venia de lluny, dels temps joves. El mestre Morera va musicar diferents poemes d'Ignasi Iglésias com "L'enamorada", "La serventa bonica", "La Verge

roja", "La florista", etc.; igualment li féu les composicions corals que s'interpreten a algunes peces teatrals com "Els emigrants", "Joventut" o "Les caramelles", ensems amb la sarsuela "La reina del cor" que ja hem esmentat.

Poeta noctàmbul, Lluís Capdevila evoca quan, amb el Pintor Barrades i el comerciant Vilaró, tots quatre en llarga tertúlia a la fresca de la nit, els sorprenia el pas dels primers tramvies i dels obrers que anaven a la fàbrica, aleshores Iglésias indicava, pudorosament, que s'havien de retirar, car considerava que ofendria la sensibilitat dels treballadors el que uns "senyorets" estiguessin, fumant, a la fresca a aquelles hores.

El mateix Capdevila, en parlar de la seva obra afirmava àcidament: *"Els saineters madrilenys crearen uns personatges que després imitava i recreava el poble: el "golfó", el "chulo", "l'organillero", etc. L'Iglésias creava el tipus de l'obrer català que és un dels més dignes de la terra"*. Francesc Pujols, filòsof de difícil enquadrament, deia del seu teatre, *"que tots els drames se li acabarien al mig del primer acte si algun espectador li donés trenta o quaranta duros al protagonista"*.

Guanyà, el 1923, la Flor Natural als Jocs Florals de l'Havana, a l'Illa de Cuba, lloc on Carme Buxadós havia interpretat les seves peces teatrals. Amb els anys la seva figura juvenil de poeta esbojarrat s'havia convertit en la de patriarca, d'aspecte trist i carregat d'espatlles, de llargues i venerables barbes; Carles Soldevila diu referint-se a la seva imatge, que *"a la passió d'Olesa faria de Crist"*.

Malgrat l'èxit, els guanys no li permetien viure decorosament i hagué d'aconseguir una feina, col·locant-se de funcionari a l'Arxiu Municipal de Barcelona, on diuen que fou un empleat modèlic, guanyant-se el sou i no limitant-se a anar a signar.

El 1923 va fer el pròleg de "Campanules", del metge lleidetà, amic d'adolescència, Josep Estadella i Arnó; un parell d'anys més tard prologaria "A l'ombra del camí" d'Emili Saleta i Llorens i "Com nosaltres perdonem..." de Pere Salom.

Pel 1924 escriu a "Nostre ideal", és el temps en el qual composava el poema dramàtic, en vers i per a infants, titulat "La baldufa d'or", amb música del Mestre Balsells; aquesta obra, dedicada a tots els nens i nenes de Catalunya, no pogué conèixer-la estrenada en vida, el mateix passà amb "La glòria dels fills", "El perdó", "L'àvia de les roses" i "Els carrilaires".

Després de cinc anys sense estrenar, silenci imposat pels qui dominaven els escenaris catalans; el 17 de desembre de 1926, al "Teatre Novetats", Enric Borràs li estrenava "La llar apagada", drama en tres actes, que alguns han volgut veure-li trets autobiogràfics, sobre un matrimoni sense fills. Fou un èxit clamorós, total, el crític Puig i Ferreter el considerà "Excel·lent i genial", l'elo-

gi a l'obra va ser unànime, sent representada en versió castellana fins i tot a la mateixa Barcelona.

Poc després rebia la Medalla d'Or del Treball, que ja hem esmentat abans, i l'Homenatge del poble català, al "Parc de la Ciutadella", acompanyant-lo a la presidència de l'acte els seus amics Joaquim Cabot, Maurici Vilomara, Apel·les Mestres, Enric Borràs, Enric Morera, Santiago Rusinyol i Ramon Casas. Fou un homenatge multitudinari, que tingué tal ressò que s'imità arreu de Catalunya, com per exemple a Figueres on representaren "Els vells", o al "Casino de Vilafranca del Penedès", posant en escena "La llar apagada".

Hem anat parlant del dramaturg, de l'autor de teatre, però quasi hem passat per alt la seva obra literària en prosa, amb aportacions destacades com aquell "El vell carril·laire", editat a "La novel·la nova", on l'obrer, vell maquinista retirat, es consumeix de pena en veure que desguassen la seva locomotora.

"Siluetes ciutadanes", també editat a "La novel·la nova" és un recull d'articles, de personatges descrits amb enginy i amb regust trist, com per exemple "El memorialista", escriptor frustrat; "La ballarina coixa", artista que hagué d'abandonar l'escena; "El pianista de manubi" que per afalagar al seu capdevanter polític li martiritza la son a cants de "La marsellesa" i "La internacional"; "La pobra vergonyant", que tracta de qui l'orgull li pot més que la necessitat; "L'aprenent de carboner", melangiós trapella que té un bon cor; "L'alcohòlic", que narra una trobada, a la nit, amb un vell amic pels carrers de Sant Andreu, i tants altres, com "El Santi-di-guixi", "El cec amb el gos" o, sobretot, el mordaç "Els castellanistes" on reflecteix la traïció a la llengua per una determinada classe social.

"Art social", de 1910, prologat per Pous i Pagès i amb l'epíleg de Joan Maragall, recull els seus discursos presidencials als Jocs florals de La Bisbal (1905), Badalona (1906), Reus (1907), també els de Sant Andreu de 1905, el qual va haver d'ajornar-se perquè a la data fixada, el 25 de novembre, el seu poble patí un autèntic diluvi.

Conservà sempre bons i grans amics a Sant Andreu, però el seu poble havia canviat molt, hi havia arribat molta gent forastera que l'admirava però no el reconeixia físicament. Un dia, cap el 1926, el seu amic el músic Joan Pich Santasusana va trobar-lo passejant sol i trist pel carrer Gran, en preguntar-li el motiu del seu torbament aquest li respongué amb desolació: "*He anat de Cal Borní a Can Tisso i ningú no m'ha reconegut*", havia creuat tot Sant Andreu, des de l'actual Parc de la Pegaso fins a la plaça de Mossèn Clapés, sense trobar-hi un conegut.

Pel 1927 es celebraren, semiclandestinament, els Jocs Florals de Barcelona, presidits per Eduard Toda, sent Iglésias un dels mantenidors i Octavi Saltor actuant de secretari, l'acte tingué lloc al "Hotel Colon".

Després de "La llar apagada" la salut del dramaturg es ressentí molt. Patia des de sempre de migranyes i l'estiu de 1928 el passà, com sempre des d'abans de 1914 a la seva casa de Vallvidrera, on escrigué el pròleg de "Cançons d'infants", de Narcisa Freixes.

A causa del seu estat de salut, perllongà l'estada habitual més enllà del temps normal. Finalment, per tal d'assistir a l'estrena de "Els fills", obra del seu amic Millàs Raurell, va baixar a Barcelona el dissabte 6 d'octubre.

Des del seu pis al principal del passeig de Sant Joan, cantonada amb el passatge de Tasso, a la Dreta de l'Eixample, on feia anys havia anat a viure en deixar Sant Andreu, envoltat de llibres i amb la seva muller, encara trucà per telèfon a alguns amics però a la tarda es trobà malament i es ficà al llit tot excusant-se per no poder anar a la representació.

A les tres de la matinada del diumenge dia 7, va voler alçar-se del llit i caigué a terra sense coneixement. Assistit primer pel metge Armangué, i després per Cervera i per Espinassa, li practicaren una sagnia que no el recuperà, anunciant aquests la imminència d'un fatal desenllaç.

Ignasi Iglésias mai no va recobrar el coneixement, poc a poc s'anà consumint com una espelma. Al seu costat, constantment, hi eren, a més dels esmentats metges, la seva esposa Emiliانا Vinyes i els seus amics, molts, entre ells Ambrosi Carrión, Vilaró, Ribera-Rovira, Rocarol, Francesc Madrid, Navarro Costabella, Poal Aregall, Enric Lluelles, el seu cunyat Joaquim Vinyes, Alfons Nadal, el mestre Enric Morera; els pis era ple d'admiradors, així com l'escala, el portal i els voltants del domicili.

A tres quarts de vuit del vespre del dimarts 9 d'octubre, el "Poeta dels Humils" lliurà l'ànima a Déu. Tenia 57 anys, el metge Cervera, amb la veu emocionada s'adreçà als presents i els hi digué: *"Amics, l'Ignasi Iglésias ha mort!"*.

Instal·laren el cadàver al primer pis, propietat del metge Vinyes, l'amortallaren amb la senyera i la notícia del traspàs, des del número seixanta del passeig de Sant Joan s'escampà per tot Barcelona. Centenars d'obriers de Sant Andreu, i també d'altres indrets, en conèixer la trista nova marxaren, a peu, a altes hores de la nit i la matinada, cap al domicili mortuori a expressar el seu condol.

Tot el dimecres i el matí del dijous arribaren telegrams de molts punts de Catalunya i d'arreu del món i la multitud no es mogué de la porta del finat, desfilant ordenadament davant de les seves despulles i omplint la cambra de flors. Apel·les Mestres li oferí un ram de llorer, Santiago Russinyol, que era a Girona, envià una emotiva carta i Josep Maria de Segarra li dedicà un poema. Eren temps de la dictadura d'en Primo de Rivera i el dol per l'admiració al poeta representava, alhora, una magnífica ocasió per manifestar els sentiments catalanistes.

Cinquanta-mil persones s'estimà que assistiren a les seves exèquies. El punt àlgid, però, fou l'arribada del furgó mortuori al seu poble de Sant Andreu; tal com ens ho explicà el músic mestre Joan Pich Santasusana, amic del literat, el qual féu part del recorregut, entre la plaça de Tetuan i Sant Andreu, agafat a l'estrep del vehicle que conduïa Iglésias vers el seu repòs etern.

En arribar el furgó a Sant Andreu les fàbriques pararen la feina en senyal de dol, les botigues abaixaren espontàniament les portes i tothom l'acompanyà, silenciosament, fins al cementiri.

En complir-se el segon aniversari de la seva mort, el diumenge 12 d'octubre de 1930, es procedí al trasllat de les seves despulles a la tomba definitiva. Amb l'assistència de la seva vídua Emilià Vinyes, dels amics i de les autoritats barcelonines, tot el poble de Sant Andreu s'abocà al cementiri. Un cop el cos rebé la sepultura en la bella però austera tomba, preparada per Josep Roquerol, entre cants de "l'Orfeó Gracienc" i les paraules emotives d'Ambrosi Carrion, els andreuencs colgaren completament de flors el sepulcre.

Després, tots s'encaminaren cap al carrer de l'Ordre, on hi havia la casa nadiua del poeta, i descobriren la làpida que donava nou nom al carrer: Ignasi Iglésias. L'Orfeó de "L'Eco de Catalunya" interpretava, mentrestant, "El Cant de la Senyera".

Durant els anys següents, el diumenge més proper a l'aniversari de la seva mort, els andreuencs es donaren cita davant la tomba i feien l'ofrena floral. Interrompuda la tradició per les autoritats ocupants el 1939, les quals també arrabassaren el nom del carrer, els darrers anys del franquisme, tímidament, s'anà recuperant; a mitjan dels anys seixanta des de "Destino" es parlà de recuperar el nom del carrer i, en retornar la democràcia es reposà ja el mateix octubre de 1976.

Actualment, com hem escrit al principi, any rera any, totes les entitats andreuenques mantenen, fidelment, viva l'ofrena floral i són tres les institucions andreuenques que porten el nom de l'insigne literat: "l'Escola Ignasi Iglésias", erigida com a monument viu al poeta, car es considerarà que un centre d'ensenyament de minyons seria el millor homenatge; la "Biblioteca Ignasi Iglésias", que conserva els seus llibres i és tot un exemple modèlic de funcionament; i el "Centre d'Estudis Ignasi Iglésias", fundat el 1987, hostatjat a la casa on ell va néixer i que aplega als estudiosos de la història i la cultura andreuenca.